

Meertaligheid en TOS

14-02-2022

*Een TOS heb je in de moedertaal waardoor ook het leren van een tweede taal moeilijk is.
Een TOS heb je in alle talen die je leert.*

Een taalontwikkelingsstoornis heb je in beide talen

Ook meertalige kinderen kunnen een taalontwikkelingsstoornis hebben. Bij meertalige kinderen zien wij bij een taalontwikkelingsstoornis dat juist in de eerste taal, de moedertaal, de taalontwikkeling stagneert. Zij zijn trager dan andere kinderen in dezelfde situatie, zoals bijvoorbeeld broertjes en zusjes en ook bij deze kinderen is het een rode vlag wanneer de eerste woordjes en de eerste woordcombinaties in de eerste taal laat of niet worden gesproken. Meertalige kinderen kunnen in de tweede taal een taalachterstand vertonen, deze kinderen kunnen in hun taalontwikkeling bepaalde gelijkenissen vertonen ten op zichte van de taalontwikkeling van kinderen met TOS. Een TOS vaststellen bij deze kinderen is dan ook erg lastig omdat de taalproblemen een andere achtergrond *kunnen* hebben.

Niet elk kind groeit op in een eentalige omgeving. Niet elk kind krijgt vanzelfsprekend een kwalitatief en rijk taalaanbod in de moedertaal. TOS herkennen bij meertalige kinderen is lastig. Wanneer is het TOS en wanneer spreken wij van een blootstellingsachterstand?

Wanneer de taalontwikkeling in de moedertaal goed verloopt en als er sprake is van voldoende taalaanbod in beide talen kunnen kinderen over het algemeen het leren van een tweede taal goed aan. Voorwaarde is wel dat zij beide talen veel en vaak horen. Wel is het mogelijk dat zij iets achter

lopen ten op zichte van eentalige kinderen (Strik, Schoenmaker, (2018). Over het algemeen wordt deze achterstand later ingehaald, omdat de kinderen erg veel tijd op school doorbrengen en met vriendjes buiten de school. Daarnaast spelen ook andere factoren een belangrijke rol binnen de (tweede) taalverwerving zoals de intelligentie, het taalgevoel, het gehoor en een stimulerende taalomgeving.

Niet de meertaligheid, maar het *taalaanbod* bepaalt of een meertalig kind vergelijkbaar presteert met een eentalig kind. Niet alleen de kwantiteit (de hoeveelheid) van het taalaanbod is van belang voor de taalontwikkeling, maar ook de kwaliteit van het taalaanbod is minstens zo belangrijk (E. Blom, 2019).

Het belang van een goede beheersing van de moedertaal

De moedertaal moet in het aanbod en in het onderwijs meegenomen worden en een goede plek krijgen, *dán* win je tijd. Wanneer het kind in de eigentaal de kleuren al kan benoemen, hoeft hij in het Nederlands de kleuren niet meer te leren, maar hij moet het alleen leren vertalen. Dus het juiste woord plakken bij de juiste kleur. Zo wordt de moedertaal gebruikt als steiger om een nieuwe taal te leren. Wanneer je weet wat 'tafel' is in je moedertaal leer je het voorwerp met een ander woord te benoemen, maar je begrijpt al waar het over gaat als je het voorwerp ziet (S. Gielen, 2015)

Een goede *basis* voor het aanleren van de schooltaal is een goede beheersing van de thuistaal. Voor het aanleren van de tweede taal is het van groot belang dat er binnen het gezin veel wordt gesproken. De ouder van het kind kan het beste de taal spreken met het kind die zij zelf het beste beheersen, in die taal kunnen zij zich het beste uitdrukken. Het komt de communicatie en de interactie tussen ouder en kind niet ten goede wanneer de ouder met het kind praat in een taal die zij minder goed beheersen dan de thuistaal (J. Isarin 2016). Een belangrijke strategie die over het algemeen geadviseerd wordt is de 'één- persoon/ situatie- één- taalstrategie'. Dit betekent dat de betrokkenen consequent moeten zijn in de taal die aangeboden wordt. Het is van belang dat hier samen met de ouders afspraken over gemaakt worden. Wanneer er in de thuissituatie van het meertalige kind slecht Nederlands wordt gesproken zal dit de taalontwikkeling in het Nederlands negatief beïnvloeden. Eén-persoon, één- taalstrategie' blijkt in de praktijk vaak niet haalbaar bijvoorbeeld wanneer men *binnen* het gezin meertalig is. Met betrekking tot één-situatie- één-taalstrategie kunnen er in die situatie afspraken gemaakt worden zoals welke taal wordt er gesproken tijdens het eten, of tijdens het voorlezen.

TOS bij meertalige kinderen herkennen is lastig.

Meertaligheid kan de oorzaak zijn van een taalontwikkelingsachterstand (TOA) in de tweede taal, omdat zij de Nederlandse taal te weinig gehoord hebben.

Het kan niet de oorzaak zijn van een taalstoornis. Meertalige kinderen zijn tegelijkertijd in de thuistaal (moedertaal) en in het Nederlands alle facetten van de taal aan het leren. Bij meertalige kinderen met TOS kan mede hierdoor de taalontwikkeling in het Nederlands nog meer vertraagd zijn dan bij eentalige kinderen met TOS (J. Isarin, 2016). Bij een taalontwikkelingsstoornis is het taalaanbod vanuit de omgeving *voldoende* geweest en toch is er een achterstand in de taalontwikkeling. Je kunt niet op basis van de taal die je hoort bij het kind de diagnose stellen of het meertalige kind een TOS heeft. Juist meertalige kinderen kunnen wanneer er nog niet voldoende taalaanbod is geweest in de tweede taal, dezelfde taalvaardigheid hebben in het Nederlands als kinderen met een taalontwikkelingsstoornis. Zij kunnen dezelfde fouten maken in de taalproductie als jonge kinderen zonder dat er sprake is van een taalontwikkelingsstoornis, zoals het gebrekkig spreken, het weinig spreken, het versimpelen van taal, fouten met woordvolgorde, bij vervoegingen van werkwoorden en het weglaten van het woord 'er'. Kenmerkend voor jonge kinderen met een taalontwikkelingsstoornis, maar ook bij meertalige kinderen is het spreken in korte eenvoudige zinnen zoals "blokken spelen", "huis gaan?" Dit maakt het lastig om een TOS bij meertalige kinderen te herkennen. Wel is het belangrijk om ook dan de taalontwikkeling in de moedertaal in kaart te brengen. Bij achterstanden in de moedertaal kan verder onderzoek zeker wenselijk zijn.

De meertalige ouder als partner

Het is soms lastig om je zorg uit te spreken naar de ouders van het kind. Wanneer de ouders de Nederlandse taal onvoldoende beheersen is het lastig om de zorgen die gesignaleerd worden door de pedagogische medewerkers of de leerkracht van de onderbouw, te uiten. Uitgangspunt moet altijd zijn dat wij ons bewust zijn van het feit dat ook de ouders van het meertalige kind betrokken zijn bij de ontwikkeling van het kind en geïnteresseerd zijn in het verloop van de ontwikkeling van hun kind. Ouders willen zeker met ons meedenken wanneer wij ook openstaan voor wat de ouders vertellen. Wees je bewust van het feit dat er tijdens de interactie met de ouder(s) sprake is van twee talen en twee culturele achtergronden en dat ook deze ouders begrip en aanmoediging nodig hebben (M.Blumenthal, 2009).

Ondersteun de ouder, neem de ouder mee als partner in de zorgen rond de taalontwikkeling.

Tips:

- Ga met de ouder in gesprek over het belang van taalontwikkeling. Volg samen met de ouder, bijvoorbeeld aan de hand van de SNELijst (<https://www.kindentaal.nl/home>) of de ELS (<https://assets.ncj.nl/docs/4dc51505-8745-407f-af92-e48b00b9edc9.pdf>), de taalontwikkeling van het kind in de moedertaal en vul deze samen elke drie weken in. De ouder zal zelf ook anders gaan kijken naar de taalontwikkeling en het ook beter begrijpen als er zorgen worden uitgesproken.
- Laat ouders zelf noteren welke woorden het kind thuis spreekt en als ouders zelf talig zwak zijn of analfabeet vraag het dan aan de ouders en noteer dit zelf. Breng ook zo de woordenschatontwikkeling in kaart in de moedertaal. Zien ouders hier groei in? Begrijpen zij het kind en is er sprake van interactie in de moedertaal.
- Schakel bij deze gesprekken eventueel een tolk in of een familielid. Verder onderzoek moet aantonen of er sprake is van TOS of een blootstellingsachterstand
- Profiteert het kind van een interventie, is er nauwelijks vooruitgang of stagneert de taalontwikkeling? Bij zorg is verwijzing naar een audiologisch centrum wenselijk. Wacht niet te lang.?
- Is het kind hier geboren, heeft het vanaf 2,5 jaar een kinderopvang bezocht?
- Een vergelijking met broertjes of zusjes geeft inzicht in het verloop van de taalontwikkeling in de moedertaal en in de tweede taal.
- Neem de ouders mee in het traject, leg goed uit, concreet en in begrijpelijke taal (wie, wat, waar, wanneer, hoe) en visualiseer de stappen.
- Hou een vinger aan de pols en maak een vervolgspraak op korte termijn. Zijn de ouders naar de logopedist gegaan? Begrijpen zij wat er van hen verwacht wordt en waarom?

Tips voor in de klas en thuis

- Keur het *niet* af als het kind in zijn eigen taal iets aan je wil vragen of uitleggen. Geef aan dat je het niet begrijpt en laat het kind het aanwijzen.
- Adviseer ouders om samen naar zowel Nederlandse kinderprogramma's te kijken zoals programma's in de moedertaal.

- De woordjes die het kind aangeboden krijgt in het Nederlands ook door de ouder laten aanbieden in de thuistaal. Laat aan de hand van plaatjes zien welke woorden zijn aangeboden in de Nederlands en welk thema op dat moment in de groep aandacht krijgt. Beheerst het kind het woord ook in de thuistaal, dan zal het kind het aangeboden woord in het Nederlands beter opslaan en begrijpen.
- Stimuleer ouders om kinderboeken in het Nederlands en in de moedertaal te lenen in de bibliotheek. Wanneer er geen boeken in de thuistaal van het kind zijn kunnen de ouders bijvoorbeeld een boek lenen met alleen afbeeldingen of weinig tekst waar zij zelf, in hun eigen taal een verhaal verzinnen samen met het kind.
- Bied een prentenboek in de groep met herhaling aan. Elke dag hetzelfde prentenboek is niet 'saai'. De derde dag kan je de kinderen vragen of zij zelf nog weten wat er gebeurt in het verhaal. Het jonge kind en zeker het kind met een TOS of een TOA heeft behoefte aan deze herhaling. Leen aan het eind van de week het boek uit aan het kind die je hiermee extra ondersteunt. Vertel dat het boek uit logeren gaat. Ouders kunnen het boek samen met het kind lezen in hun eigen taal. Nog beter als het boek vooraf aan de ouders meegegeven wordt om de platen thuis in de eigen taal samen te bekijken en het dan op school aan bieden. (pre-teaching).
- Toon belangstelling voor de thuistaal van het kind. Leer bijvoorbeeld zelf een paar belangrijke woorden in de taal van het kind waardoor het jonge kind zich veilig voelt. Bijvoorbeeld 'eten', 'drinken', 'spelen' of 'mama komt straks'.
- Deze ouders begrijpen onze cultuur en het aanbod niet altijd en kunnen profiteren van de ondersteuning vanuit Jeugdzorg. Kinderen met TOS zullen ook in de thuissituatie momenten van onvermogen ervaren met betrekking tot de communicatie met anderen. Ouders kunnen gevoelens van onvermogen en handelingsverlegenheid ervaren. Heb ook aandacht voor de situatie buiten de peuterspeelzaal of de schoolse situatie. Informeer bij ouders hoe het thuis gaat en ga eventueel op huisbezoek.
- Vier niet alleen de Christelijke en Nederlandse feesten maar besteed ook aandacht aan het Suikerfeest. Het meertalige kind met TOS leert om erover in het Nederlands te vertellen en de andere kinderen leren meer van andere culturen.

Bernadette Sanders, orthopedagoog

Meer over dit onderwerp en over TOS bij het jonge kind, in het boek 'Taalontwikkelingsstoornissen bij het jonge kind', Bernadette Sanders (Uitgeverij Lannoo, 2021)

Literatuurlijst

Blom, E. (2019). Wat iedereen moet weten over de taalontwikkeling van kinderen in een diverse samenleving. Universiteit Utrecht.

Blumenthal, M. (2009). Meertalige ontwikkeling. Adviezen over meertalige ontwikkeling bij een auditief/communicatieve beperking. Leuven: Kentalis/Acco.

Boersma, T., Blom, E. Talige en cognitieve ontwikkeling van eentalige en meertalige kinderen met en zonder een taalontwikkelingsstoornis. (2017) Vakblad VHZ online

Gielen, S. Isçi, A. (2015). Meertaligheid: een troef! Sint Niklaas: Abimo Uitgeverij.

Isarin, J. (2016). Hulpwaaier TOS Tips en strategieën bij de hand. Sint-Michielgestel: Kentalis/Pica Strik, A., Schoenmaker, A., (2018). Interactievaardigheden. Een kindvolgende benadering. Houten: Bohn-Stafleu van Loghum.

